

Van Peter Dankmeijer

Voor Internetconsultatie anti-pestwet

Datum 24 april 2014

De anti-pestwet en homopesten

Begin april kwam de regering met het concept van een anti-pestwet en startte ze een internetconsultatie. De wet komt neer op twee zaken:

1. Scholen worden verplicht een anti-pestpakket te hebben; dit pakket moet goed onderbouwd zijn en het moet aannemelijk zijn dat het effectief is;
2. Scholen moeten een anti-pestcoördinator aanstellen.

EduDivers vindt dit in principe een goed voorstel, maar voorziet dat door het ontbreken van aandacht voor seksuele diversiteit in huidige pakketten en het ontbreken van middelen om een 'homo'-specifiek pakket te ontwikkelen, de aandacht voor seksuele diversiteit in de praktijk feitelijk uitgesloten zal worden van het anti-pestbeleid.

Goede intenties, slechte uitwerking

Allereerst willen wij opmerken dat wij de algemene strekking van het voorstel (werken met effectieve anti-pestpakketten en de aanstelling van een anti-pestcoördinator) een goede zaak vinden en dat we in die zin het een goed voorstel vinden.

Wij vinden de consequenties van het voorstel echter niet goed doordacht. We verwachten dat de wet in de huidige vorm geen enkel effect zal hebben op homopesten en dat de maatregelen het huidige landelijk beleid van negeren van seksuele diversiteit binnen het anti-pestbeleid zal versterken. Wij lichten dit hieronder toe en daarom enkele dringende suggesties ter verbetering.

De relatie tussen pesten en homopesten

Reeds lang is bekend dat er een directe relatie is tussen pesten, homopesten en suïcide. In 2010 toonde het SCP in het rapport "Steeds gewoner, nooit gewoon" aan dat homojongeren een veel hoger suïcidepercentage hebben (tot 5 keer zo hoog) als heterojongeren. Naast een benauwend conservatieve familie is pesten op school een van de belangrijkste oorzaken. In 2012 concludeerden Diana van Bergen et al dat pesten een belangrijke oorzaak is van zelfdoding onder homojongeren. In 2014 kwamen van Geel et al op basis van meta-

analyse van al het onderzoek op de wereld tot de conclusie dat homopesten systematisch terugkomt als reden voor zelfmoord onder LHBT jongeren. Ton Mooij et al rapporteerden in 2012 dat LHBT jongeren meer geweld ervaren op de middelbare school dan andere leerlingen (<http://www.edudivers.nl/onderwijsbeleid/onderzoek/het-homo-indicatoronderzoek-onveiligheid-in-scholen-van-2006-tot-2010->). Zij stellen ook dat er nog niet bekend is hoe dit geweld effectief bestreden kan worden.

Het structureel ontbreken van sensitiviteit op homopesten

Het anti-pestbeleid is gebaseerd op de premisse dat een generieke anti-pestaanpak ook werkt voor specifieke doelgroepen, mist men 'sensitief' daarop is. Binnen het anti-pestbeleid en het bredere beleid rond sociale veiligheid zijn homoseksualiteit en vrouwonvriendelijkheid echter volstrekt onderbelichte aandachtspunten.

Op het niveau van de werkvloer is er sprake van een ontkenning dan schelden met 'homo' een vorm van pesten is, en vaak een vorm van seksisme (homo=watje=meisjesachtige jongen='zwak' meisjesgedrag is minder waard dan 'macho' jongensgedrag). Het valt inderdaad ook formeel buiten de traditionele definitie van pesten, omdat homoschelden en pesten in veel gevallen geen gerichte actie is van een dader naar een slachtoffer, maar van grote groepen daders en meelopers, die gesteund door hun ouders en genegeerd door docenten jongeren (die LHBT zijn of daarvoor worden aangezien) systematisch uitsluiten en negatief bejegenen. Deze vorm van negatieve bejegening is de belangrijkste oorzaak van zelfmoord onder LHBT-jongeren.

In de drie incidenten waarop dit wetsvoorstel een antwoord is, speelden homopesten, homoschelden en uitsluiting op grond van (vermeende) homoseksualiteit een belangrijke rol. Dit werd echter zowel door de ouders, de betrokken scholen als de landelijke autoriteiten in de discussie over de anti-pestaanpak grotendeels genegeerd.

Uit het nu bijna afgesloten onderzoek naar de pilots over schoolbeleid rond seksuele diversiteit zal blijken, net als uit de vergelijkbare pilots van 2002-2003, dat scholen grote moeite hebben met het expliciet benoemen van homoseksualiteit binnen hun omgangsvormenbeleid. Men gaat ervan uit dat generiek beleid rond omgangsvormen en

pesten voldoende is om ook homonegatief gedrag aan te pakken. Dit blijkt in de praktijk niet zo te werken. Als illustratie en uitspraak van een groep vmbo-leerlingen (2012) die deelnamen aan een EduDivers lessenserie: “Alle mensen verdienen respect, maar homo’s niet want dat zijn geen mensen”. Waar docenten nog redelijk adequaat weten om te gaan met pesten in het algemeen, daar staan ze perplex van dergelijk uitspraken. Ze weten niet goed hoe daarmee om te gaan en reguliere anti-pestprogramma’s geven daar ook geen aanwijzingen voor.

Op het niveau van de anti-pestorganisaties is er – op een enkele organisatie na – een enorme weerstand om homoseksualiteit binnen anti-pestinterventies te benoemen. Zo bleek tijdens de landelijke inspraakdag over het nieuwe anti-pestbeleid dat de landelijke anti-pestorganisaties hier en masse tegen waren. Uit onze ervaring met zulke organisaties – bijvoorbeeld via trainingen of gesprekken over samenwerking in het kader van de MijnID-campagne - blijkt dat zij vaak bang zijn dat homoseksualiteit hun algemene doel gaat overheersen. “Als je het eenmaal aan de orde stelt, dan gaat de rest van de les alleen nog maar over homoseksualiteit. Hoe kan ik dan nog over gelijke behandeling voorlichten?” aldus een medewerker van een Meldpunt Discriminatie in een training. Om dit effect te voorkomen, hebben medewerkers van anti-pestprogramma’s en brede anti-discriminatieprogramma’s het er liever niet (teveel) over. In het KIVA-programma is geen specifieke aandacht voor seksuele diversiteit en in de evaluatie wordt niet gevraagd naar homofobie of seksisme. Voor zover wij weten is de interactie tussen discriminatie en pesten in KIVA niet uitgewerkt.

Deze trend zet zich door in het landelijk beleid. Toen de Onderwijsalliantie het gebrek aan aandacht voor homopesten tijdens de inspraaksessies aan de orde stelde, kapte de gespreksleider van het ministerie dit af met de mededeling dat (1) er ‘natuurlijk sensitiviteit’ voor seksuele diversiteit diende te zijn, en (2) dat het anti-pestbeleid (OCW directie VO) niet de plaats was om hier teveel aandacht aan te besteden omdat dit al voldoende via (de OCW directie) emancipatie gebeurde. Met andere woorden: bestrijding van homofobie hoeft niet in pestbeleid geïntegreerd te worden want het is een kwestie van emancipatie. In de beleidsbrief over het anti-pestbeleid is deze uitspraak overgenomen: ‘[...] scholen *sensitief* dienen te zijn op specifieke doelgroepen, zoals seksuele diversiteit, dyslexie...’. Daaruit blijkt

hoe weinig 'sensitief' het ministerie zelf is op dit thema. Hoeveel jongeren worden uitgescholden voor 'dyslecticus'? Hoeveel dyslectische leerlingen plegen zelfmoord naar aanleiding van het doorlopende pesten op dit stigma? Dit lijken ridicule vragen, maar ze tonen wel aan dat homopesten een ander karakter heeft en dat het negeren daarvan ons inziens erg ver gaat.

EduDivers constateert dat het duidelijk is dat scholen en ook schoolondersteuners niet uit zichzelf 'sensitief' zijn of zullen worden op homo- en seksistisch pesten. Zij hebben geen zin om het extra denkwerk en de specifieke aandachtspunten in hun programma's uit te werken en hun programma's hierop serieus bij te stellen.

Het (blijvend) ontbreken van effectieve programma's rond homopesten

Het antipestbeleid in het wetsvoorstel heeft als centraal element dat er effectieve programma's moeten worden gebruikt. EduDivers vindt dat een geweldig idee, ware het niet dat er geen effectieve anti-homopestprogramma's bestaan. In de vorige paragraaf is al aangetoond dat reguliere anti-pestprogramma's niet of nauwelijks aandacht besteden aan homopesten. In door de LHBT-beweging aangedragen programma's gaat het meer om zichtbaarheid, en komt - op enkele na, zoals 'Respect 2get=2give' en de 'Rubenles' - nauwelijks aandacht voor hoe pesten kan worden voorkomen of aangepakt. Geen van de homovorlichtingsprogramma's of methoden is op effect getest. Alleen bij Gay-Straight Alliances is wel eens gekeken naar het effect. Daaruit blijkt dat de deelnemende leerlingen hun omgeving als veiliger ervaren, maar het is niet duidelijk of de GSA daarvan een oorzaak of het gevolg is. GSA's zijn niet opgezet als anti-pestprogramma's en hebben daar ook geen werkmethode voor.

Het NJI heeft de mogelijkheid geopend om pakketten op effect te onderzoeken, maar geen van de LHBT-programma's voldoet aan de eisen van een uitgebreide methodiekbeschrijving. Voor een adequate methodiekbeschrijving raadt het NJI het werkboek methodiekbeschrijving van MOVISIE aan. Dit werkboek leidt tot een methodiekbeschrijving van tientallen pagina's. De beschikbare pakketten bestaan vaak maar uit 10-20 pagina's. Vrijwel alle pakketten zijn gemaakt door vrijwilligersorganisaties, dus de kans dat een van deze organisaties in staat is

om een adequate methodiekbeschrijving te maken, is heel erg klein. Daarmee is een flinke horde opgeworpen om LHBT-programma's onderzocht te krijgen.

EduDivers is zelf wel een professionele organisatie, en daarbij ook nog gericht op het ontwikkelen van kennis. Het ligt voor de hand dat EduDivers op zijn minst haar eigen pakketten laat onderzoeken. Waarom gebeurt dit niet? Ten eerste zijn noch de overheid noch fondsen bereid geld te steken in zo'n onderzoek. De beschikbare pakketten zijn tot nu toe vooral voor lessen van 2 of 3 uur. We weten dat een echt effectief pakket minimaal uit tien weken met wekelijkse lessen en activiteiten zou moeten bestaan. Dus eigenlijk moet er een nieuw, verbeterd pakket ontwikkeld worden. Maar ook de ontwikkeling van lespakketten is door OCW en fondsen als het VSB Fonds en het Oranjefonds op voorhand uitgesloten van mogelijke financiering. Dus een verbeterd en mogelijk effectief pakket kan alleen in de vrije tijd van onze medewerkers ontwikkeld worden.

Samenvattend kunnen we stellen dat het buitengewoon moeilijk zal zijn om (1) seksuele diversiteit in reguliere programma's te integreren, en (2) om een apart LHBT anti-pestpakket te ontwikkelen en te laten onderzoeken. De eis van de wet om alleen op effect onderzochte programma's te hanteren, zal daarom in feite gaan leiden tot een uitsluiting van seksuele diversiteit in anti-pestprogramma's.

Conclusie en aanbevelingen

Homopesten is een ernstig probleem, dat niet oplosbaar is met de huidige generieke anti-pestprogramma's. Het merendeel van de huidige anti-pestorganisaties kijkt nu niet, en is niet bereid om serieus te kijken naar hoe hun programma's kunnen worden verbeterd op aspecten van gender, seksuele diversiteit en mogelijk van ras en cultuur; kortom op de verbinding tussen pesten en discriminatie.

In de eisen voor evaluatie van anti-pestpakketten moet minimaal worden opgenomen of de aanpak (ook) werkt voor LHBT-jongeren, of negatief gedrag ten aanzien van jongeren die afwijken van de gendernorm wordt verminderd en of homoschelden significant afneemt.

Hoewel de intentie van de wet goed is, zal het huidige gebrek aan sensitiviteit in scholen, bij anti-pestorganisaties en het gebrek aan financiering van LHBT-organisaties in de praktijk leiden tot een versterking van het negeren van homopesten in de anti-pestaanpak.

EduDivers beveelt aan om in de anti-pestaanpak specifieke aandacht op te nemen voor hoe de sensitiviteit op seksuele diversiteit vergroot kan worden. Bij voorkeur gebeurt dit langs twee lijnen: (1) het ontwikkelen van specifieke interventies die LHBT-negatief gedrag verminderen en (2) het integreren van zulke effectieve elementen in veelgebruikte bredere programma's.

Voor generieke programma's kan het ministerie kan beter opdracht geven "werkzame" elementen van programma's te identificeren, en de inspectie opdracht te geven te monitoren of scholen kiezen voor programma's waar zulke elementen inzitten. Daarmee houdt het ministerie de anti-pestorganisaties en scholen alert en actueel, zonder het aanbod dicht te timmeren.

Waarschijnlijk zullen inclusieve programma's waarin seksuele diversiteit wèl aan de orde komt, en die op zulke werkzame bestanddelen zijn gebaseerd, ook pesten in het algemeen meer effectief bestrijden.